

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

<http://eclass.aueb.gr/courses/INF511/>

Λειτουργικά Συστήματα (ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3)

Αλκμήνη Σγουρίτσα

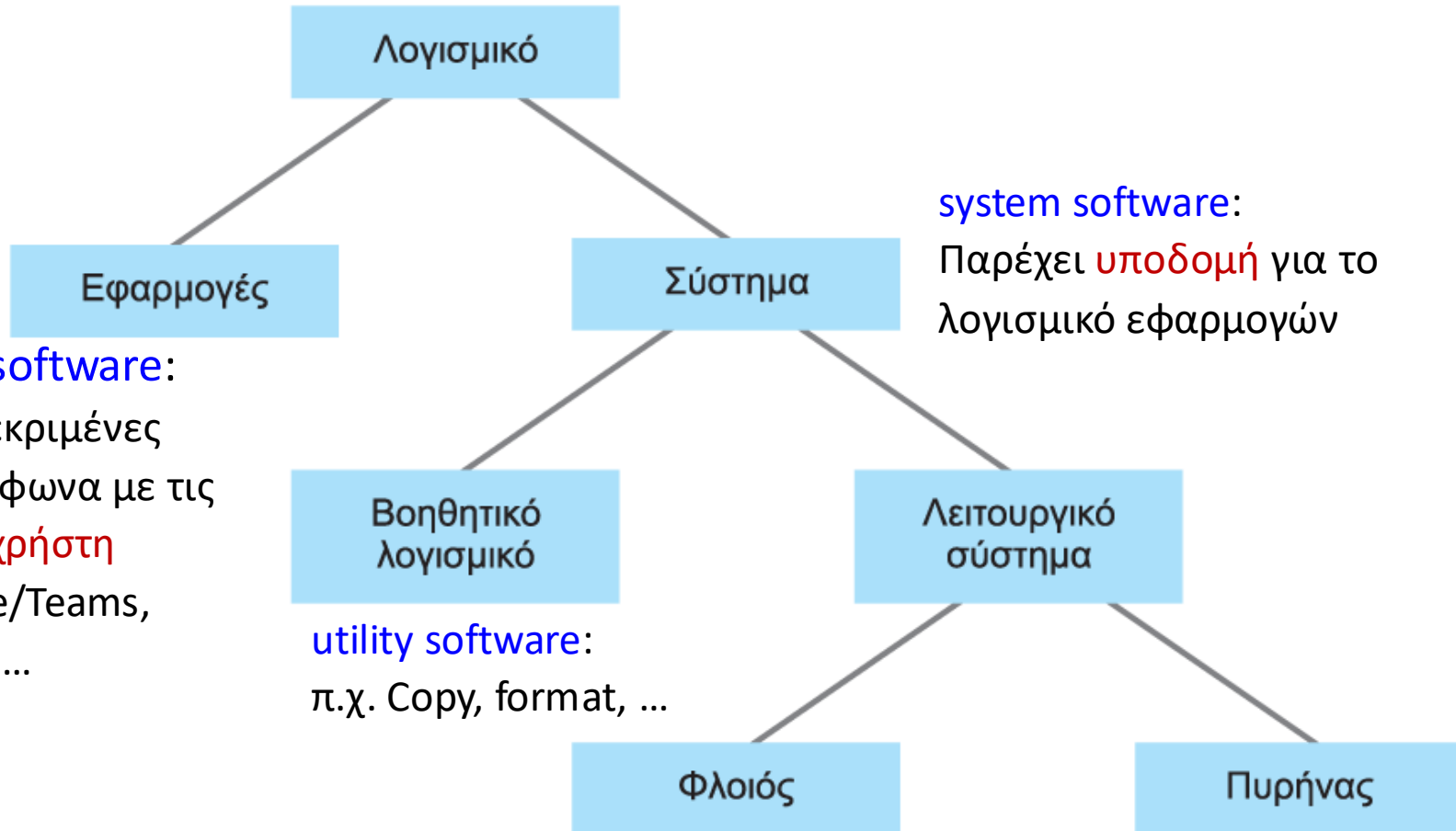
Κοδριγκτώνος 12, 2^{ος} όροφος

E-mail: alkmini@aeub.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Λειτουργικά Συστήματα

- Δομή και βασικά στοιχεία Λειτουργικών Συστημάτων
- Διεργασίες και συντονισμός τους από το ΛΣ
 - Χρονοπρογραμματισμός
 - Διεκπεραίωση
 - Χρονο-μερισμός (time-slicing)
- Εισαγωγή στις πολιτικές χρονοπρογραμματισμού (scheduling)
 - Στατικές πολιτικές: FIFO, Shortest-Job-First, Round Robin, προτεραιότητες
 - Δυναμικές πολιτικές: εισαγωγή στις ουρές αναμονής
- Ανταγωνισμός μεταξύ διεργασιών

Είδη λογισμικού στον υπολογιστή

Λειτουργικό Σύστημα

- **Λειτουργικό Σύστημα:** λογισμικό που
 - επιτρέπει σε πολλά προγράμματα (**διαδικασίες, processes**) να μοιράζονται ταυτόχρονα τους πόρους του υπολογιστή
 - Πόροι: CPU, Μνήμη, Δίαυλος, Χρόνος
 - Παρέχει τα μέσα για αποθήκευση και ανάκτηση πληροφορίας
 - Παρέχει τη διασύνδεση (interface) μέσω της οποίας ο χρήστης ζητάει την εκτέλεση προγραμμάτων
 - Εκτελεί προγράμματα
 - Ασφάλεια από επιθέσεις
- **Γιατί είναι απαραίτητο;**
 - Ο υπολογιστής σαν “σκέτο” hardware έχει περιορισμένη χρησιμότητα: τρέχει μόνο κώδικα μηχανής

Παραδείγματα Λειτουργικών Συστημάτων

- Για υπολογιστές:
 - Windows (Microsoft): PC
 - Mac OS (Apple)
 - Solaris (Sun Microsystems, τώρα Oracle)
 - Linux
 - UNIX: για μεγαλύτερα συστήματα υπολογιστών
- Για κινητά:
 - iPhone OS (Apple)
 - Windows Phone (Microsoft)
 - Symbian OS (Nokia)
 - Android (Google)
- Για φορητές συσκευές και Internet of Things
 - RIOT (αισθητήρες, για χαμηλή κατανάλωση ισχύος)

<https://www.riot-os.org/>

Δομή λειτουργικού συστήματος

- **Φλοιός ή κέλυφος (shell):** software μέσω του οποίου γίνεται η επικοινωνία του χρήστη με τη μηχανή
 - Γραφικό περιβάλλον διεπαφής με χρήστη (Graphical User Interface, GUI)
 - Διαχειριστής παραθύρων (windows manager)
- **Πυρήνας (kernel):** περιέχει software που εκτελεί τις βασικές λειτουργίες που απαιτούνται από το σύστημα
 - Διαχειριστής αρχείων (File manager)
 - Οδηγοί συσκευών (Device drivers)
 - Διαχειριστής μνήμης (Memory manager)
 - Χρονοπρογραμματιστής (Scheduler) και Διεκπεραιωτής (Dispatcher):
 - **Ποιες** διεργασίες θα εκτελεστούν
 - **Πότε** θα εκτελεστούν: ανάθεση χρόνου σε αυτές

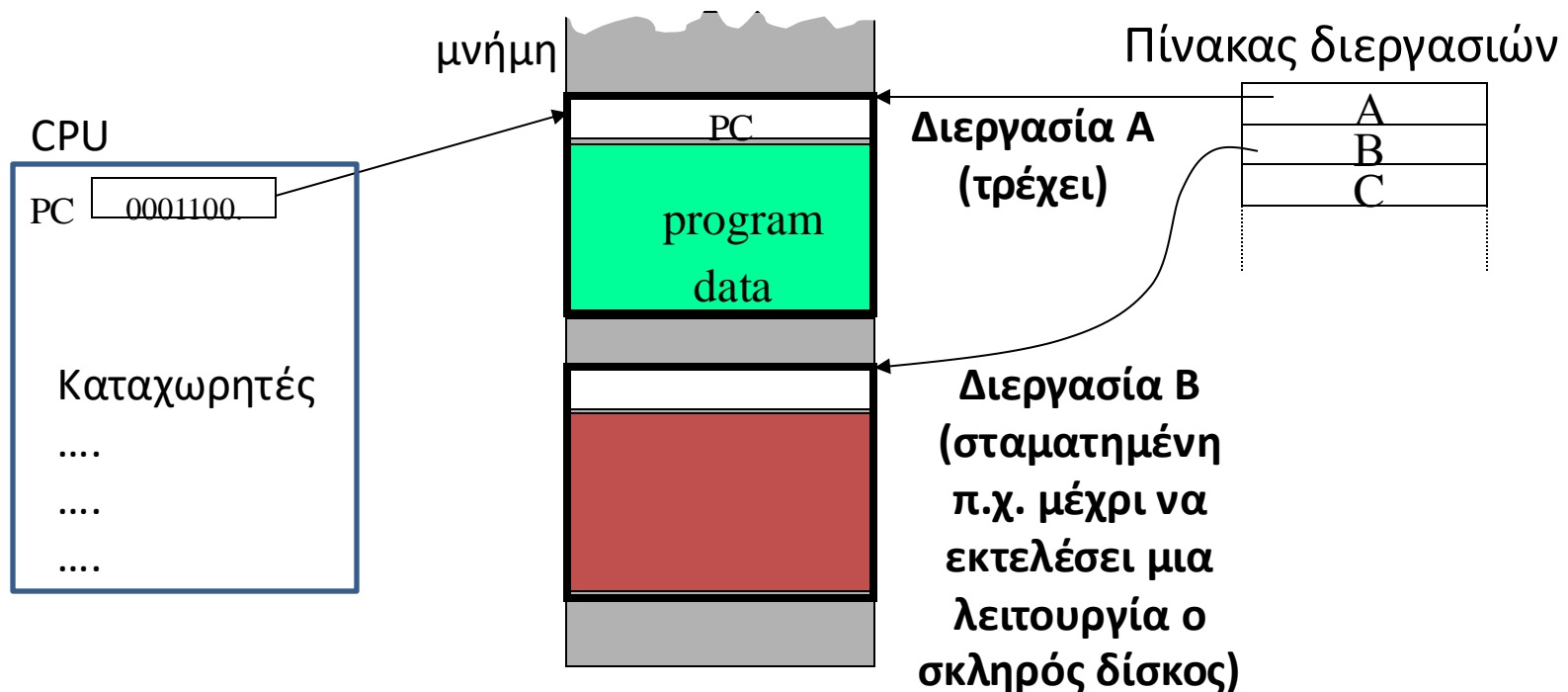

Διεργασίες

- **Πρόγραμμα:** στατικό σύνολο από εντολές
- **Διεργασία (process):** Η δυναμική δραστηριότητα εκτέλεσης ενός προγράμματος

Κατάσταση Διεργασίας

- **Κατάσταση διεργασίας (process state):** Τρέχουσα κατάσταση της δραστηριότητας: αλλάζει με το χρόνο και αποτελείται από:
 - Εντολή που έπεται αυτής που εκτελείται τώρα στο πρόγραμμα – Program Counter
 - Στιγμιαίο περιεχόμενο των καταχωρητών γενικής χρήσης
 - Στιγμιαίο περιεχόμενο του σχετικού τμήματος της κύριας μνήμης
- **Κατάσταση διεργασίας: πλήρης πληροφορία** ώστε να μπορούμε να ξανασυνεχίσουμε την διεργασία από εκεί που σταμάτησε

Διαχείριση Διεργασιών

- Διαχείριση διεργασιών μέσω λειτουργικού συστήματος, ώστε:
 - Κάθε διεργασία να έχει τους **απαιτούμενους πόρους** (θέσεις μνήμης, CPU, πρόσβαση σε περιφερειακές συσκευές) που χρειάζεται
 - Οι διεργασίες να **μην παρεμβάλλονται** και να μην εμποδίζουν η μια την άλλη
 - Οι διεργασίες να **ανταλλάσσουν πληροφορία** (αν χρειάζεται)

Χρονοπρογραμματιστής (Scheduler)

α. Διατηρεί τον πίνακα διεργασιών

Ο πίνακας διατηρείται στην μνήμη

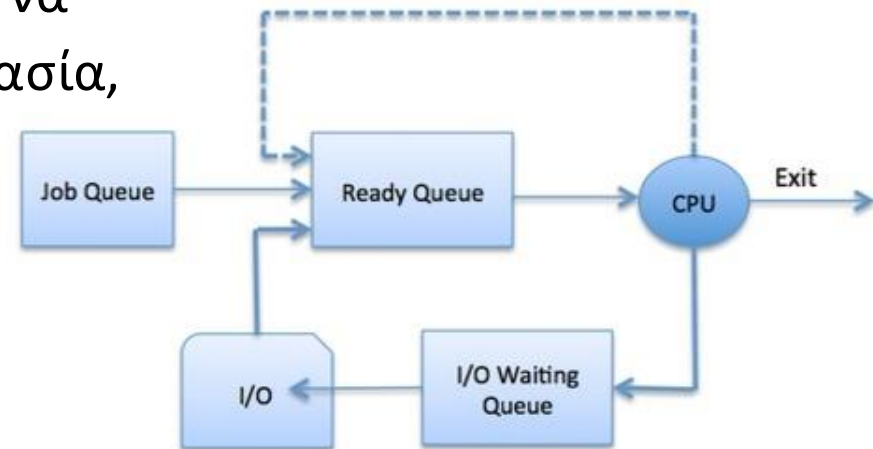
- Έτοιμη (ready) διεργασία: μπορεί να ξεκινήσει ή να συνεχίσει
- Σε αναμονή (waiting) διεργασία: περιμένει κάποιο εξωτερικό γεγονός να συμβεί, π.χ. μήνυμα από άλλη διεργασία, κτύπημα στο πληκτρολόγιο κλπ.

β. Αναθέτει **προτεραιότητες** για την εκτέλεση

γ. Εισάγει νέες διεργασίες στον πίνακα, βγάζει διεργασίες που ολοκληρώθηκαν

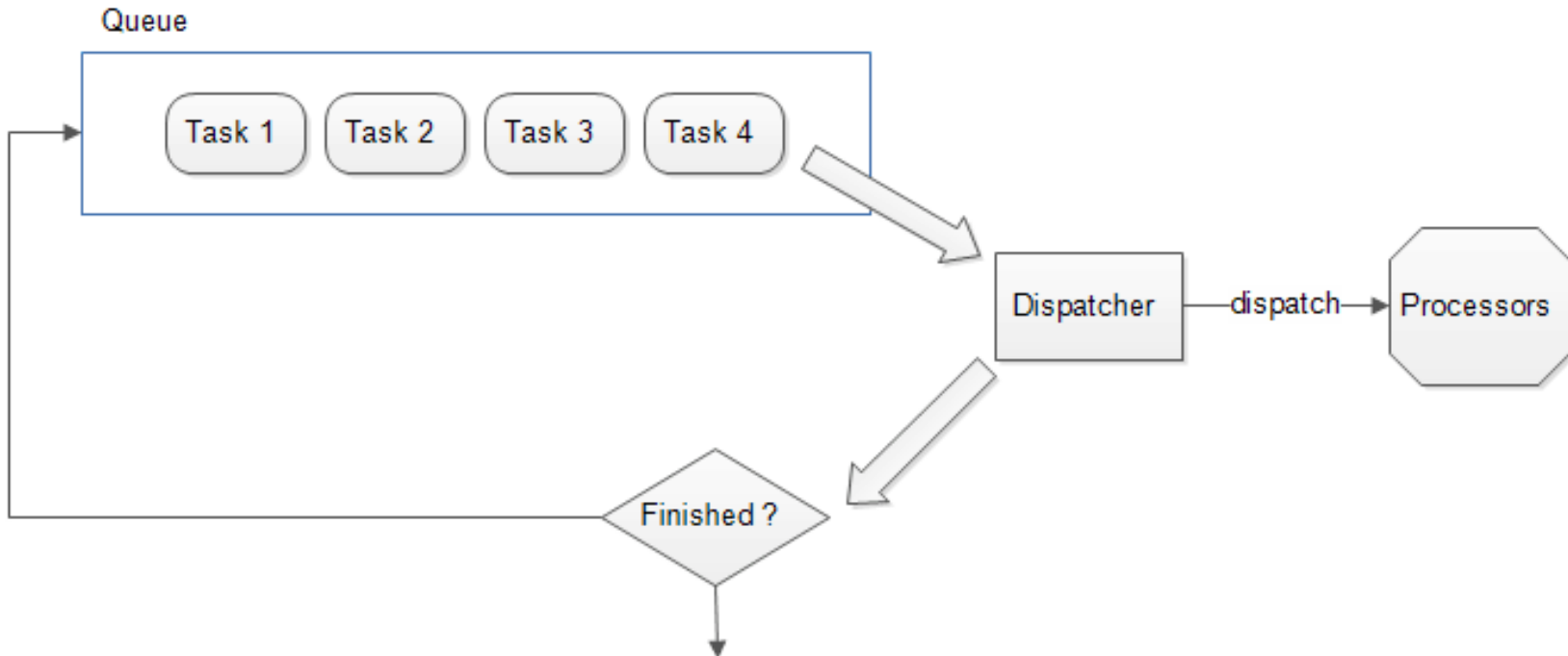
Πίνακας διεργασιών

A
B
C

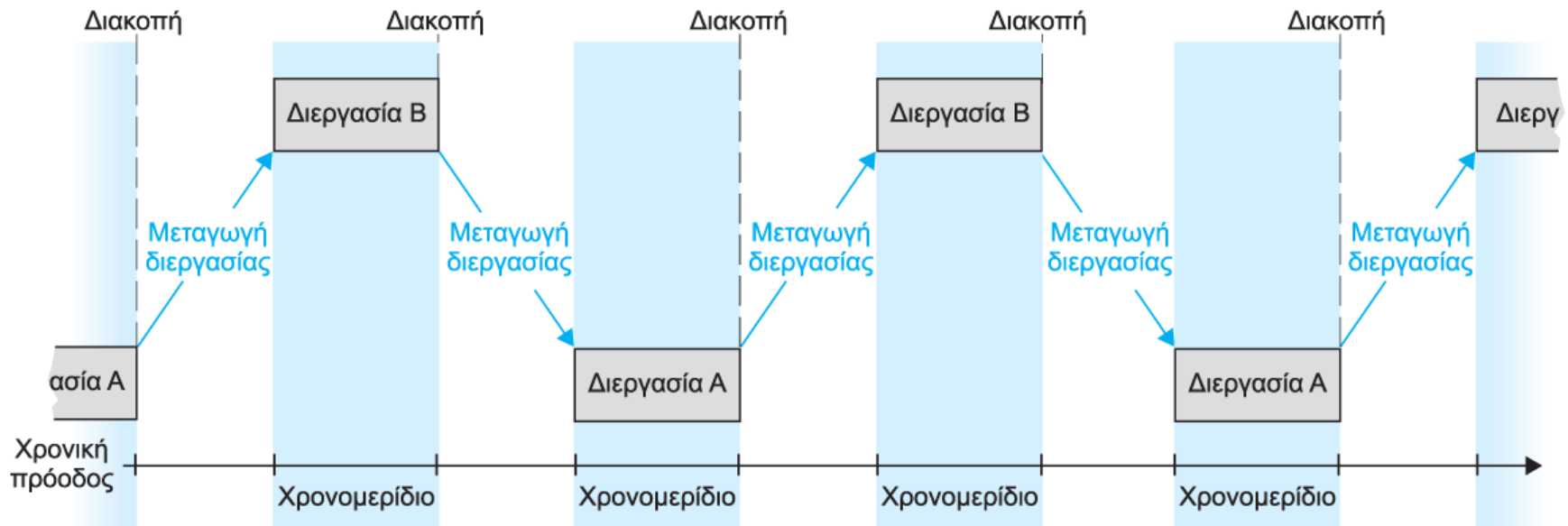
Διεκπεραιωτής (Dispatcher)

- Χρησιμοποιεί την πληροφορία από τον πίνακα διεργασιών.
- Δίνει ένα **χρονο-μερίδιο (time slice ή time slot)** σε μία διεργασία που είναι έτοιμη
 - Χρονο-μερίδιο: milli-seconds ή micro-seconds
- Πραγματοποιεί τις προγραμματισμένες διεργασίες

Χρονομερισμός (time-slicing) μεταξύ διεργασιών (πολυπρογραμματισμός)

Χρονομερισμός: κάθε διεργασία τρέχει για ένα χρονομερίδιο (time slice)

Ο διεκπεραιωτής εκτελεί την μεταγωγή (switching) διεργασιών από την A στην B

- Σώζει την κατάσταση της A (για να την συνεχίσει στο μέλλον)
- Επαναφέρει την κατάσταση της B
- Ξεκινά την B

Διεκπεραιωτής (Dispatcher)

1. Η Ο Διεκπεραιωτής επιλέγει μια διεργασία που είναι έτοιμη για εκτέλεση από τον πίνακα. π.χ. τη διεργασία A
 - Το ποια διεργασία θα επιλέξει, εξαρτάται από την προτεραιότητά της (που την παρέχει ο **χρονοπρογραμματιστής** - scheduler)
2. Ξεκινά ένας **μετρητής** που μετράει αντίστροφα
 - Μετρητής: υπόλοιπος χρόνος για να τελειώσει το χρονομερίδιο της A
3. Ο Διεκπεραιωτής **ανακτά την κατάσταση** της A
4. Όταν μετρητής = 0, παράγεται **σήμα διακοπής** (interrupt)
5. Η CPU σταματά την A και **σώζει την τρέχουσα κατάσταση** της
6. Εκτελεί το πρόγραμμα «**χειριστής διακοπών**» (**interrupt handler**) (μέρος του διεκπεραιωτή) που βρίσκεται στη μνήμη και μεταφέρει τον έλεγχο στον διεκπεραιωτή
7. Εκτελείται η **μεταγωγή** (switching) στην επόμενη διεργασία
8. Ξεκινά ένας μετρητή (διάρκεια = time slice) και ξεκινά η νέα διεργασία. Πήγαινε στο Βήμα 3.

Πολυπρογραμματισμός

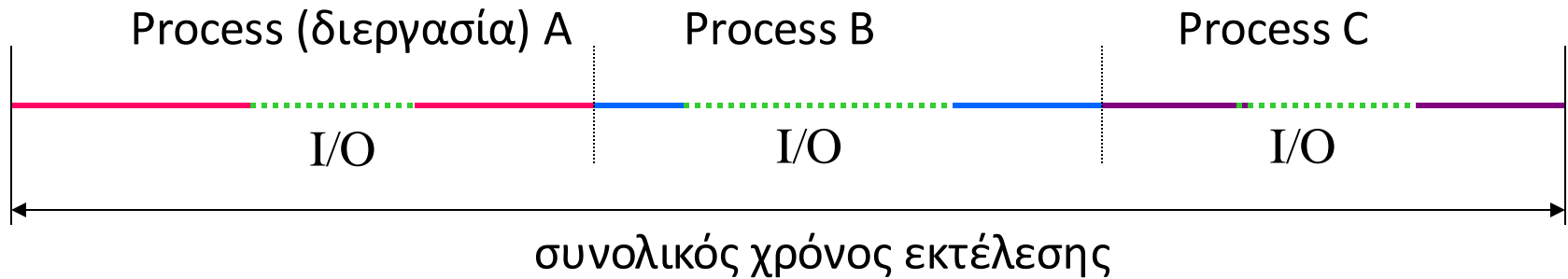
Είναι τελικά καλός ο πολυπρογραμματισμός;

- **Αρνητικά:** Απαιτείται χρόνος για την εναλλαγή των διεργασιών
- **Θετικά:** Ο χρόνος που περιμένει μία διεργασία (π.χ. δεδομένα από περιφερειακές συσκευές) αξιοποιείται για την εκτέλεση άλλης διεργασίας

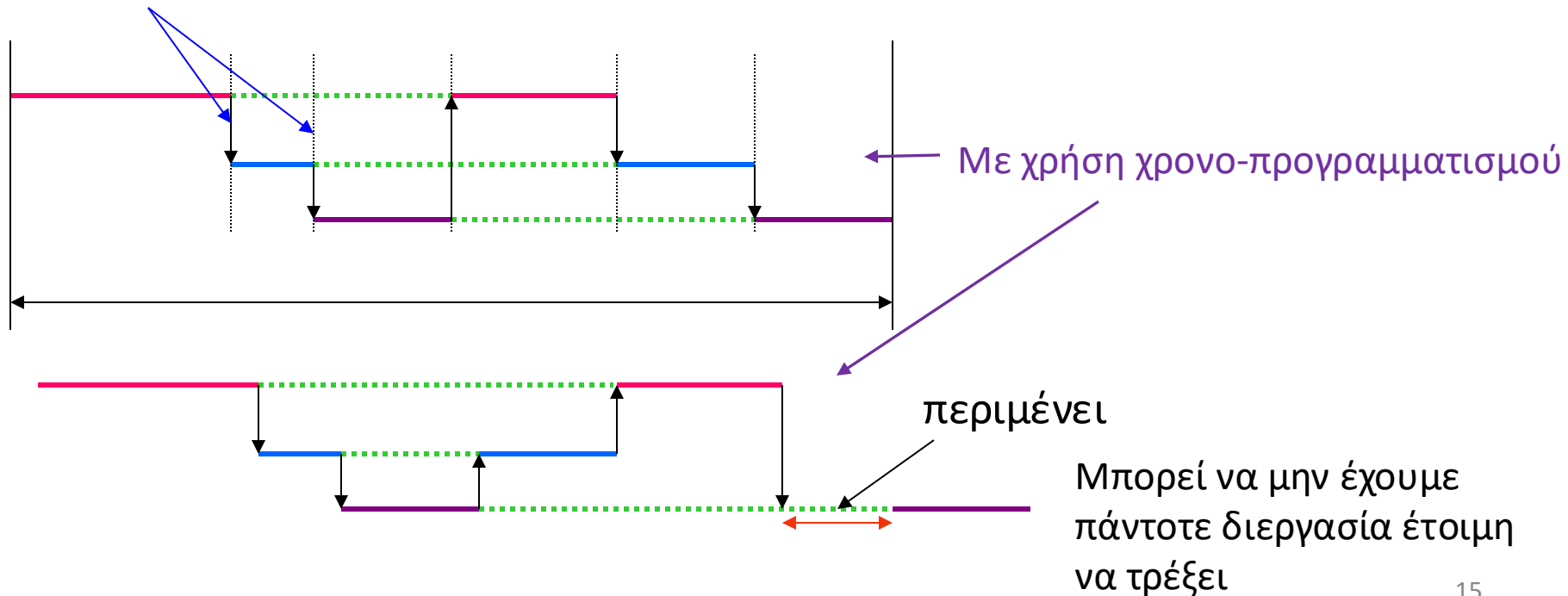
Συνολικά η **αποδοτικότητα του υπολογιστή είναι καλύτερη** με τον πολυπρογραμματισμό από ότι με τη σειριακή εκτέλεση των εργασιών.

Χρονοπρογραμματισμός

Χωρίς χρονο-προγραμματισμό

μεταγωγή (switching)

Διαχείριση διεργασιών (1)

- Διεργασία A (διάρκεια 100 sec, έτοιμη τη στιγμή 0)
- Διεργασία B (διάρκεια 10 sec, έτοιμη τη στιγμή 0+dt)
- Αν:

- Χρόνος ολοκλήρωσης A: στα 100 sec
- Χρόνος ολοκλήρωσης B: στα 110 sec
- Μέσος χρόνος ολοκλήρωσης: $(100+110)/2 = 105$ sec.

- Αν εκτελώ κάθε μια εναλλάξ για 5 sec

- Χρόνος ολοκλήρωσης A: στα 110 sec
- Χρόνος ολοκλήρωσης B: στα 20 sec
- Μέσος χρόνος ολοκλήρωσης: $(110+20)/2 = 65$ sec.

Διαχείριση διεργασιών (2)

- Αν υπάρχουν περισσότερες από 1 μονάδες εκτέλεσης (π.χ. πολλές CPU): Παραλληλισμός
 - Πολλοί ταμίες (δηλ. εξυπηρετητές) εξυπηρετούν πολλούς πελάτες, έναν πελάτη την φορά καθένας
- Πόσο γρηγορότερη γίνεται η εκτέλεση τελικά;
- Ιδανικά N φορές πιο γρήγορα, αν έχουμε N παράλληλες μονάδες εκτέλεσης
 - Αλλά δεν είναι τόσο απλά τα πράγματα **AN υπάρχουν αλληλεξαρτήσεις μεταξύ των διεργασιών**
- Π.χ. συγκρίνετε το χρόνο που θα κάνατε ένα project αν
 - Α. Δουλεύατε μόνος/η σας
 - Β. Με άλλο ένα άτομο
 - Γ. Με μια ομάδα 10 ατόμων

Διαχείριση διεργασιών (3)

- **Στόχος:** καλή διαχείριση των πόρων του συστήματος (μνήμη, CPU, δίσκος)
- **Ελαχιστοποίηση χρόνου απόκρισης / χρόνου ολοκλήρωσης**
 - χρόνος από τότε που υποβλήθηκε μια εργασία μέχρι την ολοκλήρωσή της
 - π.χ. ο χρόνος από το κλικ του ποντικιού μέχρι το κλείσιμο του παραθύρου
- **Μεγιστοποίηση ρυθμού διεκπεραίωσης** (ρυθμοαπόδοση, throughput)
 - Ρυθμός με τον οποίο διεκπεραιώνονται εργασίες (αριθμός εργασιών ανά μονάδα χρόνου)
- 2 κατηγορίες πολιτικών διαχείρισης (χρονοπρογραμματισμού) διεργασιών
 - **Στατικές:** υποθέτουν ένα **συγκεκριμένο** σύνολο διεργασιών, βρίσκουν με τι σειρά θα εκτελεστούν αυτές
 - **Δυναμικές:** υποθέτουν μια διαρκή ροή (stream) διεργασιών

Στατικός Χρονοπρογραμματισμός: Πολιτική FCFS ή FIFO

- FCFS = First-come First-serve ή FIFO = First-in First-out
- Εκτέλεση διεργασιών με την σειρά άφιξής τους
- Πλεονέκτημα: απλή μέθοδος
- Μειονέκτημα: Η απόδοση εξαρτάται από την σειρά άφιξης
 - Όχι καλή (όχι δίκαιη) για εργασίες που φτάνουν αργότερα ή αν μια μεγάλη εργασία φτάνει νωρίς

Στατικός Χρονοπρογραμματισμός: Πολιτική FCFS ή FIFO

- FCFS = First-come First-serve ή FIFO = First-in First-out
- Εκτέλεση διεργασιών με την σειρά άφιξής τους
- Πλεονέκτημα: απλή μέθοδος
- Μειονέκτημα: Η απόδοση εξαρτάται από την σειρά άφιξης
 - Όχι καλή (όχι δίκαιη) για εργασίες που φτάνουν αργότερα ή αν μια μεγάλη εργασία φτάνει νωρίς
- Διεργασία A διάρκειας 100sec, B διάρκειας 2 sec, Γ διάρκειας 3 sec
 - Αν φτάνουν σχεδόν ταυτόχρονα (η A λίγο πριν την B, και η B λίγο πριν την Γ)

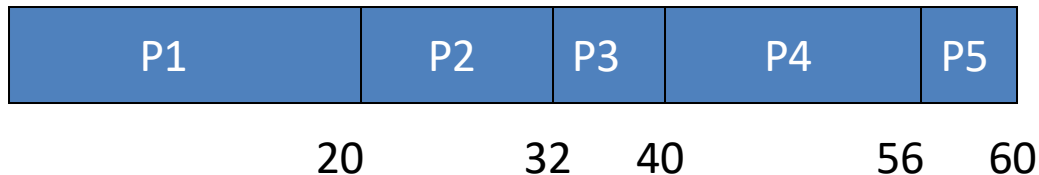
- Αν φτάνουν με σειρά B,Γ,A:

- Πρόβλημα αν μια υπολογιστικά μεγάλη διεργασία φτάσει πρώτη (μπλοκάρει όλες τις άλλες που φτάνουν μετά από αυτήν)

Παράδειγμα FIFO

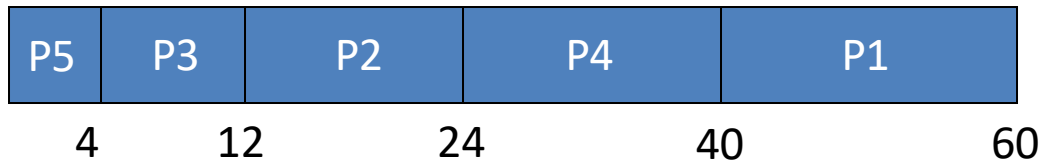
- Να υπολογιστεί ο μέσος χρόνος αναμονής για διεργασίες που έρχονται με σειρά άφιξης P1, P2, P3, P4, P5 και έχουν την παρακάτω διάρκεια
- P1: 20, P2: 12, P3: 8, P4: 16, P5: 4

- Χρόνος αναμονής μιας διεργασίας: ο χρόνος μέχρι αυτή να εκκινήσει
- Χρόνοι αναμονής:
 - P1: 0
 - P2: 20
 - P3: 32
 - P4: 40
 - P5: 56
- Μέσος χρόνος αναμονής: 29.6

Παράδειγμα FIFO

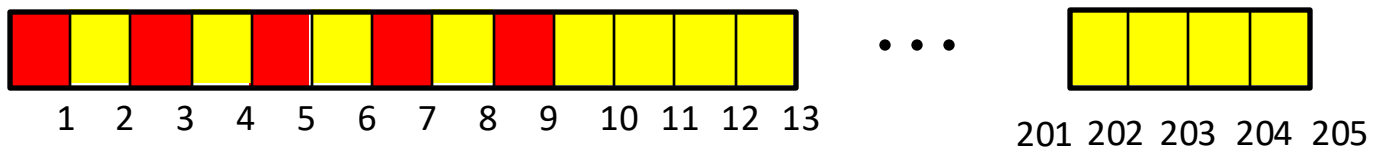
- Να υπολογιστεί ο μέσος χρόνος αναμονής για διεργασίες που έρχονται με σειρά άφιξης P5, P3, P2, P4, P1 και έχουν την παρακάτω διάρκεια
- P1: 20, P2: 12, P3: 8, P4: 16, P5: 4

- Χρόνος αναμονής μιας διεργασίας: ο χρόνος μέχρι αυτή να εκκινήσει
- Χρόνοι αναμονής:
 - P1: 40
 - P2: 12
 - P3: 4
 - P4: 24
 - P5: 0
- Μέσος χρόνος αναμονής: 16 (πολύ καλύτερα από πριν)
- **Η σειρά άφιξης παίζει ρόλο!**

Χρονοδρομολόγηση με Εναλλαγές (Round Robin Scheduling , RR)

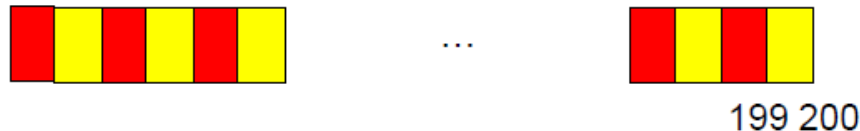
- Το προηγούμενο πρόβλημα δεν υφίσταται αν οι υπολογιστικά μεγάλες διεργασίες **δεν μονοπωλούν τον επεξεργαστή**
- Εκτέλεση **μέρους** κάθε διεργασίας σε γύρους
- Σε κάθε γύρο, η CPU εκτελεί διαδοχικά και κυκλικά όλες τις εργασίες, την καθεμία για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (περίοδο) T
 - Δίκαιος τρόπος
- Ικανοποιητικός μέσος χρόνος ολοκλήρωσης για εργασίες **αρκετά διαφορετικού μεγέθους** μεταξύ τους π.χ. $A=5$, $B=200$

- Ποιος ο μέσος χρόνος ολοκλήρωσης;
 - $(9+205)/2=107$
- Μέσος χρόνος ολοκλήρωσης της FIFO;
 - Αν A πριν τη B, $(5+205)/2=105$. Αν B πριν την A, $(200+205)/2=202.5$

Χρονοδρομολόγηση με Εναλλαγές (Round Robin Scheduling , RR)

- Το προηγούμενο πρόβλημα δεν υφίσταται αν οι υπολογιστικά μεγάλες διεργασίες **δεν μονοπωλούν τον επεξεργαστή**
- Εκτέλεση **μέρους** κάθε διεργασίας σε γύρους
- Σε κάθε γύρο, η CPU εκτελεί διαδοχικά και κυκλικά όλες τις εργασίες, την καθεμία για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (περίοδο) T
 - Δίκαιος τρόπος
- Για διεργασίες **παρόμοιου μεγέθους** π.χ. $A=100$, $B=100$

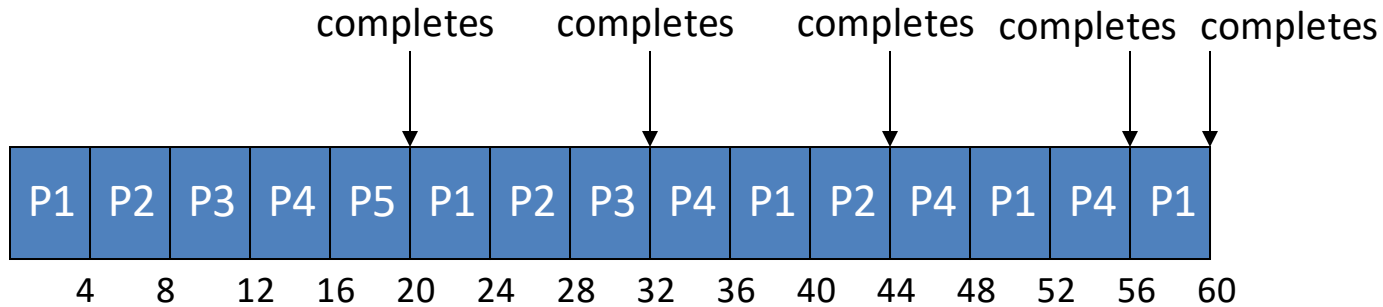
- Ποιος ο μέσος χρόνος ολοκλήρωσης;
 - $(199+200)/2=199.5$
- Μέσος χρόνος ολοκλήρωσης της FIFO;
 - $(100+200)/2=150$
- Συμπέρασμα;

RR: Σχεδιαστικά ζητήματα

- Περίοδος T εκτέλεσης κάθε διεργασίας:
 - Πολύ μεγάλη περίοδος: Η πολιτική τείνει προς την FIFO
 - Πολύ μικρή περίοδος: καλύτερος μέσος χρόνος αναμονής, αλλά υπάρχει **συνεχές context-switching**
- Επιθυμούμε περίοδο αρκετά μεγαλύτερη από το χρόνο μεταγωγής (έστω δ)
 - Σύνηθες κόστος μεταγωγής: $\delta < 1-5\%$ της περιόδου T
 - περίοδος $T \sim 100\text{msec}$ ή 200msec

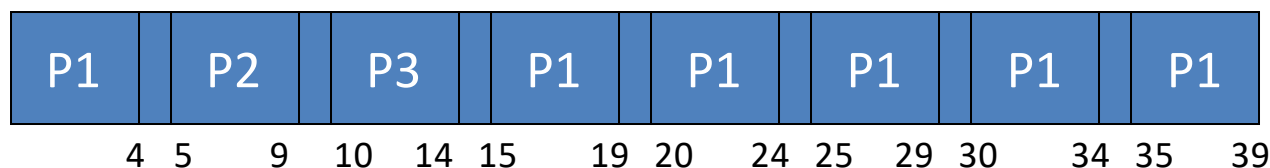
Παράδειγμα Round Robin ($\delta=0$)

- Διάρκεια της διεργασίας στην CPU και σειρά:
 - P1: 20, P2: 12, P3: 8, P4: 16, P5: 4 που εκτελούνται με αυτή τη σειρά (έστω ότι εμφανίζονται όλες τη στιγμή 0)
 - Περίοδος RR: $T = 4$

- Συνολικός χρόνος αναμονής για κάθε διεργασία :
 - P1: $0 + 16 + 12 + 8 + 4 = 40$
 - P2: $4 + 16 + 12 = 32$
 - P3: $8 + 16 = 24$
 - P4: $12 + 16 + 8 + 4 = 40$
 - P5: 16
 - Μέσος συνολικός χρόνος αναμονής: 30.4.
- Σημ: Για RR, ο συνολικός χρόνος αναμονής για μια διεργασία είναι ο χρόνος μέχρι να ξεκινήσει συν το συνολικό χρόνο που μεσολαβεί μεταξύ κάθε 2 διαδοχικών εκτελέσεων της σε RR*

Παράδειγμα με Context-switching ($\delta \neq 0$)

- Μέσος χρόνος αναμονής για RR (round robin) με:
 - Διερργασίες: P1: 24, P2: 4, P3: 4 που εκτελούνται με αυτή τη σειρά (έστω ότι εμφανίζονται όλες τη στιγμή 0)
 - Περίοδος $T = 4$, χρόνος για context-switching $\delta = 1$
 - Συνολικός χρόνος αναμονής για κάθε διεργασία:
 - P1: $0 + 11 + 1 + 1 + 1 + 1 = 15$ (ή $39 - 24 = 15$)
 - P2: 5
 - P3: 10
- Μέσος συνολικός χρόνος αναμονής: 10

Ερώτηση για το σπίτι

(εξεταστική Σεπτεμβρίου 2024)

Δίνονται οι διεργασίες P1, P2, P3, με χρονική στιγμή άφιξης και διάρκεια όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα:

(α) Να υπολογιστεί ο συνολικός χρόνος **αναμονής στην ουρά** της διεργασίας P2, όταν ακολουθείται η πολιτική

1. FIFO (FCFS)

2. Round Robin με περίοδο $T=2$ sec, όπου σε κάθε διεργασία που μπαίνει στην ουρά δίνεται η μικρότερη προτεραιότητα. (Υποθέστε μηδενικό χρόνο μεταγωγής, δηλαδή $\delta=0$)

(β) Να υπολογιστεί ο **μέσος συνολικός χρόνος αναμονής στην ουρά** όταν χρησιμοποιείται η πολιτική FIFO (FCFS)

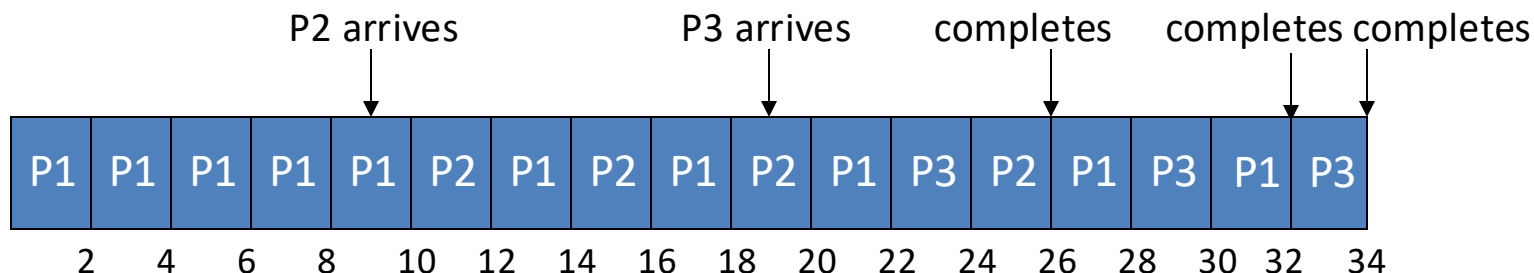
Διεργασία	Χρονική στιγμή άφιξης	Διάρκεια διεργασίας
P1	0 sec	20 sec
P2	9 sec	8 sec
P3	19 sec	6 sec

Ερώτηση για το σπίτι

(εξεταστική Σεπτεμβρίου 2024)

(α1) Χρόνος αναμονής στην ουρά της P2 με FIFO: $20-9=11$ sec

(α2) Χρόνος αναμονής στην ουρά της P2 με Round Robin και περίοδο $T=2$ sec:

Μετράμε το χρόνο που είναι στην ουρά από τη στιγμή άφιξης ή $26-8-9=9$ sec

(β) Χρόνος αναμονής στην ουρά με FIFO: της P1 -> 0 sec, της P2 -> $20-9=11$ sec, της P3 -> $(20+8)-19=9$ sec. Μέσος χρόνος αναμονής: $(0+11+9)/3 = 20/3$ sec

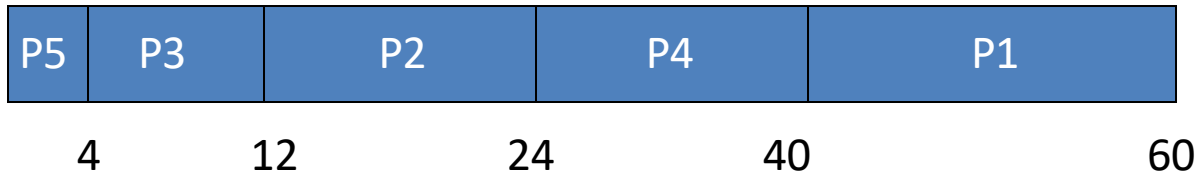
Διεργασία	Χρονική στιγμή άφιξης	Διάρκεια διεργασίας
P1	0 sec	20 sec
P2	9 sec	8 sec
P3	19 sec	6 sec

Χρονοδρομολόγηση με Προτεραιότητες

- **Ιεράρχηση** διεργασιών: ανάθεση προτεραιότητας σε κάθε διεργασία
- Κάθε φορά επιλέγεται η έτοιμη (Ready) διεργασία με **μεγαλύτερη προτεραιότητα**
 - Διεργασίες ίδιας προτεραιότητας εκτελούνται με RR
- Οι προτεραιότητες μπορεί να είναι ανάλογα με:
 - Τον χρόνο που μεσολάβησε από την τελευταία εκτέλεση
 - Την αξιοποίηση συσκευών I/O: π.χ. υψηλή προτεραιότητα σε διεργασίες που εκτελούν πολύ I/O
- Οι προτεραιότητες μπορεί να είναι:
 - **Εσωτερικές**: Π.χ. Σύμφωνα με παράγοντες σχετικούς με το Λ/Σ (απαιτήσεις σε μνήμη)
 - **Εξωτερικές**, π.χ. σπουδαιότητα για τον χρήστη
 - **Στατικές**: σταθερές για όλη τη διάρκεια της διεργασίας
 - **Δυναμικές**: μπορεί να αλλάζουν κατά τη διάρκεια εκτέλεσης της διεργασίας
 - Π.χ. ως συνάρτηση της χρήσης της CPU ή του χρόνου αναμονής
- **FIFO**: η **προτεραιότητα**, και άρα η σειρά εκτέλεσης, καθορίζεται από τη σειρά με την οποία είναι διαθέσιμες
- **Shortest Job First, SJF** (επόμενη διαφάνεια): **υψηλή προτεραιότητα σε μικρής διάρκειας** διεργασίες

SJF: Shortest Job First (Πάραδειγμα)

- Διεργασίες και διάρκειες: P1: 20, P2: 12, P3: 8, P4: 16, P5: 4

- Χρόνοι αναμονής για κάθε διεργασία:
 - P1: 40
 - P2: 12
 - P3: 4
 - P4: 24
 - P5: 0
- Μέσος χρόνος αναμονής: 16

Πρώτα η Συντομότερη Διεργασία (Shortest Job First, SJF)

- Πολιτική SJF: Βάλε στη σειρά τις διεργασίες σε αύξουσα σειρά διάρκειας (αρχίζοντας από την πιο σύντομη)
- Εκτέλεσε τις εργασίες με αυτή τη σειρά

Παράδειγμα: $A=100$, $B=2$, $\Gamma=3$

- **Θεώρημα:** Η πολιτική SJF είναι βέλτιστη ως προς τον **συνολικό** χρόνο αναμονής
 - Άρα και ως προς τον **μέσο** χρόνο αναμονής
 - Δηλ. η SJF είναι η πολιτική που **ελαχιστοποιεί** το συνολικό (άρα και τον μέσο) χρόνο αναμονής) – **ανάμεσα σε όλες τις δυνατές πολιτικές**
 - Γιατί;
- Απόδειξη (hint): Αλλάζοντας τη σειρά εκτέλεσης, πάντα αυξάνεται ο συνολικός χρόνος αναμονής
 - Βάζοντας τη σύντομη διεργασία μετά την μεγάλη ευνοούμε τη μεγάλη διεργασία λιγότερο από ότι επιβαρύνουμε την σύντομη

Δυναμικές πολιτικές: Προεκτοπισιμότητα και Μη

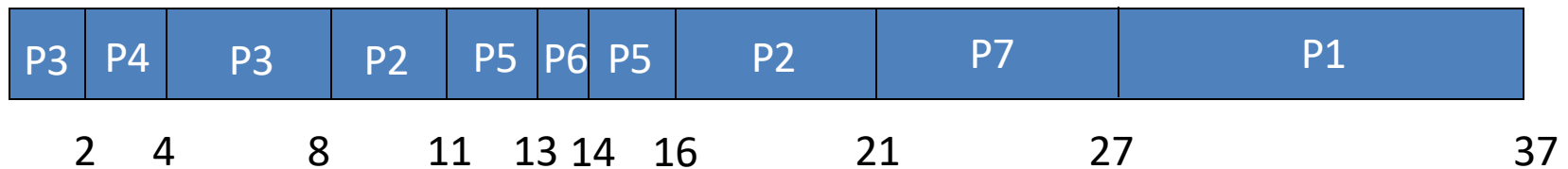
- Έστω Διεργασίες A,B,Γ,... με διαφορετική προτεραιότητα
- **Προεκτοπίσιμη (pre-emptive)** πολιτική χρονοδρομολόγησης με προτεραιότητες: Αν εκτελείται μια διεργασία x και καταφτάσει μια διεργασία y, η x διακόπτεται μόνο αν η y είναι μεγαλύτερης προτεραιότητας από την x
- Εφόσον δεν φτάσει άλλη διεργασία μεγαλύτερης προτεραιότητας από την y:
 - Η εκτέλεση της y συνεχίζεται μέχρι την ολοκλήρωσή της
 - Όταν ολοκληρωθεί η y, συνεχίζεται η εκτέλεση της x
- Δηλ. σε κάθε χρονική στιγμή εκτελείται η μεγαλύτερης προτεραιότητας εργασία από αυτές που είναι έτοιμες προς εκτέλεση

Προεκτοπισιμότητα και Μη (2)

- Μη προεκτοπίσιμη (non preemptive) πολιτική χρονοδρομολόγησης με προτεραιότητες: Αν εκτελείται μια διεργασία x και φτάσει μια διεργασία y (οποιασδήποτε προτεραιότητας) **η x ΔΕΝ διακόπτεται σε καμιά περίπτωση**
 - Η y θα περιμένει
 - Η y θα εκτελεστεί μόλις ολοκληρωθεί η x (εφόσον μέχρι τότε δεν έχει φτάσει άλλη διεργασία μεγαλύτερης προτεραιότητας από την y)
- Ποιες πολιτικές χρονοδρομολόγησης μπορεί να είναι προεκτοπίσιμες και ποιες όχι;
- FIFO
 - Μη προεκτοπίσιμη (non-preemptive)
 - Η προτεραιότητα είναι ανάλογα με την σειρά άφιξης - δεν αλλάζει
- Δυναμική SJF (Shortest Job First) και άλλες πολιτικές με προτεραιότητες:
 - Προεκτοπίσιμη ή μη, ανάλογα με το τι γίνεται όταν καταφτάνει μια μεγαλύτερης προτεραιότητας διεργασία ενώ εξυπηρετείται μια άλλη

Παράδειγμα Προεκτοπίσιμης SJF

Διεργασία	Χρονική στιγμή άφιξης	Διάρκεια διεργασίας
P1	0 sec	10 sec
P2	0 sec	8 sec
P3	0 sec	6 sec
P4	2 sec	2 sec
P5	11 sec	4 sec
P6	13 sec	1 sec
P7	15 sec	6 sec

Μέσος χρόνος **ολοκλήρωσης** με **προεκτοπίσιμη SJF** :

$$(37 + 21 + 8 + (4-2) + (16-11) + (14-13) + (27-15)) / 7 = 86/7$$

Μέσος χρόνος **ολοκλήρωσης** με **FIFO**:

$$(10 + 18 + 24 + (26-2) + (30-11) + (31-13) + (37-15)) / 7 = 135/7$$

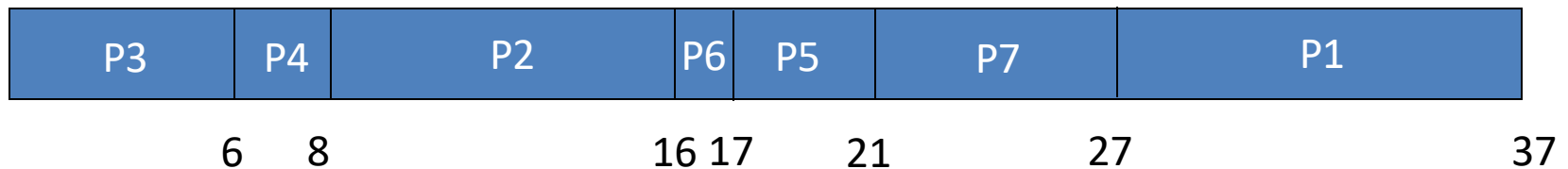
Παράδειγμα Μη Προεκτοπίσιμης SJF

Διεργασία	Χρονική στιγμή άφιξης	Διάρκεια διεργασίας
P1	0 sec	10 sec
P2	0 sec	8 sec
P3	0 sec	6 sec
P4	2 sec	2 sec
P5	11 sec	4 sec
P6	13 sec	1 sec
P7	15 sec	6 sec

Άσκηση για το σπίτι...

Παράδειγμα Μη Προεκτοπίσιμης SJF

Διεργασία	Χρονική στιγμή άφιξης	Διάρκεια διεργασίας
P1	0 sec	10 sec
P2	0 sec	8 sec
P3	0 sec	6 sec
P4	2 sec	2 sec
P5	11 sec	4 sec
P6	13 sec	1 sec
P7	15 sec	6 sec

Μέσος χρόνος **ολοκλήρωσης** με **μη προεκτοπίσιμη SJF** :

$$(37 + 16 + 6 + (8-2) + (21-11) + (17-13) + (27-15)) / 7 = 91/7$$

Ενώ ο μέσος χρόνος **ολοκλήρωσης** με **προεκτοπίσιμη SJF** ήταν: 86/7

Ανταγωνισμός μεταξύ διεργασιών (1)

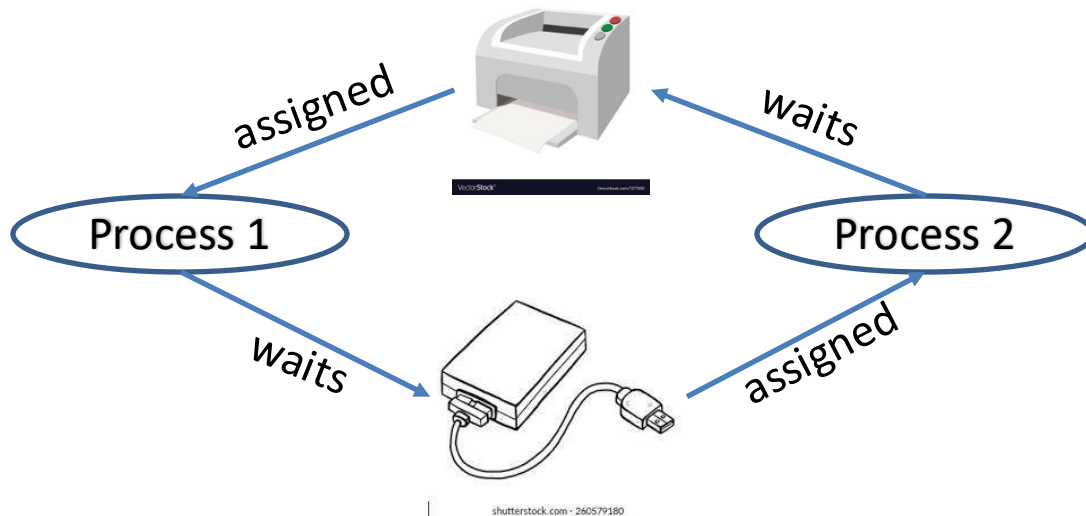
- **Ανταγωνισμός διεργασιών για πόρους (resources)**
 - Πόροι: Μνήμη, CPU, χώρος στον πίνακα διεργασιών, χρονο-μερίδια, περιφερειακές συσκευές
- **Σηματοφορέας (semaphore):** σημαία (flag) ελέγχου που λέει εάν κάποιος πόρος είναι σε χρήση
 - Flag: Clear (ελεύθερος), set (σε χρήση)
- **Πρόβλημα σύγκρουσης διεργασιών:**
 - Έστω η διεργασία A ζητά πρόσβαση στον εκτυπωτή με flag = clear
 - Μπορεί η A να διακοπεί (interrupt) από τη cpu αφού έχει ανιχνευτεί clear αλλά **πριν γίνει set**
 - Στο επόμενο χρονομερίδιο, μια άλλη διεργασία B ξεκινά, ζητά και αυτή τον εκτυπωτή. **Της παρέχεται πρόσβαση γιατί το flag είναι clear**
 - → **σύγκρουση**, όταν η A επανέλθει στο επόμενο χρονομερίδιο
 - Λύση: Ο έλεγχος και η ενεργοποίηση flag γίνονται χωρίς διακοπή
 - (test & set flag instruction) σε μια εντολή
 - Απενεργοποίηση διακοπών πριν και ενεργοποίηση τους μετά

Ανταγωνισμός μεταξύ διεργασιών (2)

- **Κρίσιμη περιοχή (critical region)**: ακολουθία εντολών που μπορεί να εκτελούνται από μόνο μία διεργασία τη φορά (συνήθως προστατεύεται από σηματοφορέα)
- **Αμοιβαίος αποκλεισμός (mutual exclusion)**: εκτέλεση κρίσιμης περιοχής από μία μόνο διεργασία τη φορά
 - Για να μπει στην κρίσιμη περιοχή, μια διεργασία πρέπει να βρει το σηματοφορέα `clear`. Θα τον κάνει `set` πριν μπει
 - Όταν βγει από την κρίσιμη περιοχή, πρέπει να τον ξαναθέσει σε `clear`
 - Αν μια διεργασία δει το σηματοφορέα `set`, **περιμένει** μέχρι αυτός να γίνει `clear`

Ανταγωνισμός μεταξύ διεργασιών (3)

- **Αδιέξοδο** (deadlock): Η εκτέλεση 2 ή περισσότερων διεργασιών εμποδίζεται από το να συνεχιστεί (γιατί η μία περιμένει την άλλη)

Πίνακας διεργασιών

A
B
C

full

Κάθε διεργασία πρέπει να δημιουργήσει μία νέα διεργασία για να μπορέσει να ολοκληρωθεί.

- Μέθοδοι αποτροπής, ανίχνευσης και αντιμετώπισης του αδιεξόδου
 - Συνήθης λύση για άρση αδιεξόδου είναι το σκότωμα (**killing**) της διεργασίας

Για όποιον/α ενδιαφέρεται να το ψάξει περισσότερο:

- Τι χρονοπρογραμματισμό εφαρμόζει το λειτουργικό σύστημα Linux;
- Πως γίνεται αυτός σε σχέση με αυτά που αναφέραμε στο μάθημα
- Ομοίως για Windows και macOS

Τέλος Κεφαλαίου 3

- Είδαμε για ποιες λειτουργίες είναι υπεύθυνο το **λειτουργικό σύστημα**, πώς **διαχειρίζεται** και **συντονίζει** τις διεργασίες και τι είναι ο **χρονοπρογραμματισμός**.
- Στο επόμενο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με **δίκτυα** και το **διαδίκτυο**, και θα μελετήσουμε **πρωτόκολλα** πολλαπλής πρόσβασης, **δρομολόγησης** και **μεταφοράς**